

Osoko bilkura

Bilbon, Egoitzan, 2016ko abenduaren 16an

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Iñigo, Andres,
Kaltzakorta, Jabier,
Lakarra, Joseba,
Oihartzabal, Beñat,
Oñederra, Miren Lourdes,
Peillen, Txomin,
Sagarna, Andoni,
Salaberri, Patxi,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi eta
Zabaleta, Patxi.

Galé, Patxi,
Osa, Erramun,
Mujika, Alfontso eta
Urkia, Miriam,
zegozkien gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Sagrario Aleman, Aurelia Arkotxa, Jose Irazu “B. Atxaga”, Joan Mari Torreal-dai, Xarles Videgain eta Mikel Zalbide.

Ahalak: Sagrario Alemanek ahala Andres Iñigori; Adolfo Arejitak ahala Xabier Kintanari (10:50etik aurrera); Aurelia Arkotxak ahala Jean-Baptiste Battittu Coyosi; Jose Irazu “B. Atxaga”k ahala Andres Urrutiari; Joan Mari Torrealdaik ahala Andoni Sagarnari; Xarles Videgainek ahala Jean-Baptiste Battittu Coyosi; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari.

Batzarra, 2016ko abenduaren 16an, ostiralean, 10:00etan egin da Bilbon, egoitzan.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoan zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, abenduko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

A. Urrutiak adierazi du X. Kintana euskaltzaina eta Euskaltzaindiko idazkaria “Bilboko Ospetsu” izendatu duela Bilboko Udalak. Izendatze-ekitaldia 2016ko abenduaren 14an egin da Bilboko Udaletxeko Arabiar Aretoan.

Osoko bilkurak zorionak eman dizkio X. Kintanari jasotako ohoregatik.

1. Osoko bilkurako (2016-11-25) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz.

M. L. Oñederrak eskatu du, Barrengo bilkura bereziari buruzko bilera-agiriko lehenengo paragrafoa, testu honengatik ordezkatzeari: "Miren Lourdes Oñederrak eskatu du lehenengo orrialdean, Barne-erregelatan eguneratzeak edo aldaketak eginez esaldiaren ondoren, Miren Azkaratek adierazitako 'Duela hiru urte azaldu zuela arrangura bera Osoko bilkuran' esaldia jaso dadila". Eginiko zuzenketa onartu da Osoko bilkuran.

A. Urrutia euskaltzainak gogora ekarri ditu 2016ko urriaren 28ko Osoko bilkuran, M. Azkaratek esanikoak osatzeko gordetako eskubidea erabiliz, Donostian, 2013ko apirilaren 26an eginiko Osoko bilkuran esan eta jaso zirenak: " Barne-erregelen egokitzapenak atala dela eta, XVIII. Barne Jardunaldietan M. Azkaratek, P. Goenagak eta A. Urrutiak eginiko proposamenei J. L. Lizundiaren eta A. Urrutiaren iruzkinak eta oharrak jaso dira Idazkaritzan. Horiek horrela, Zuzendaritzaren osiera dela eta, M. Azkaratek gehitzeko proposatzen duen puntua (13.3) azaldu du (onartzuz gero, orain arteko puntuen hurrenkera berridatzi behar da)". Hona zer dioen: "Bi hilabeteko aurretiaz iragarriko da Osoko bilkuran hautaketa noiz izango den. Iragarri eta hurrengo hilabetean jakingo da nor diren hautagaiak eta zein programa duten hurrengo lau urteetarako. Euskaltzainburu izateko hautagai bat baino gehiago balego, bakoitzak adierazi beharko du nor diren Zuzendaritza osatzeko proposatzen dituen euskaltzainak".

M. Azkarateren proposamena oinarritzat harturik, J. L. Lizundiak bi zuzenketa egin ditu; batetik, Arautegiak 30. artikuluan dioena eta M. Azkaratek eginiko proposamena uztartzen saiatu da, karguak berritzeko ezarritako epeei dagokienez; bestetik, Zuzendaritza osatzeko bozketa dela eta, karguak banan-banan ez, taldean, bozkatzea jaso dadin eskatu du. A. Urrutiak esan du M. Azkaratek eginiko proposamenak ez direla bateragarriak goragoko maila duen Arautegiaren 28., 29., 30., 31. eta 32. xedapenekin. Era berean, sistema horren bitartez, hautagai guzti-guztiak lurralde jakin batekoak izatea litekeena dela esan du. Horiek horrela, halako aldaketak adostasun zabalez egin behar direla azpimarratu du. Halaber, gogora ekarri du, iaz halako prozesu bati ekiteko eginiko proposamena.

Horiek horrela, hurrengo batean Zuzendaritzak gaia aztertzea eta Osoko bilkura ekartzea hobetsi da, euskaltzainekin iritzi-truke zabala egin ondoren.

Horiek horrela, 2016ko urriaren 28ko Barrengo bilkura bereziko bilera-agiria onarturik gelditu da, bai eta 2016ko azaroaren 25ekoa ere.

1. H letraz amaituriko hitzen deklinabidea. Azaroko Osoko bilkuran izandako eztabaida. Erabakia hartu.

Aztergaia jorratu aurretik batzar-aretora Alfontso Mujika Exonomastika batzordearen idazkaria sartu da. Honek azaroko Osoko bilkuran amaieran -h letra duten hitzak deklinatzeari buruz azaldutako bi aukerak aurkeztu ditu:

A) Kontsonantez amaitutako hitzak balira bezala deklinatzea (Sarah-ek, Allah-ek; Sarah-en, Allah-en ...).

B) Bokalez amaitutako hitzak balira bezala deklinatzea (Sarah-k, Allah-k, Sarah-ren, Allah-ren ...).

Azaroko bilkuran adostasunik egon ez zenez, gaia botoetara eraman eta berdinke-ta gertatu baitzen, erabakia hartzea abenduko Osoko bilkurarako laga zen.

A. Mujikak laburbildu du zertan den gaia: nola deklinatu behar diren -h letraz amaitzen diren hitzak hizki horren aurretik bokal bat dagoenean. Inguruabar horretan, gogorarazi du Exonomastika batzordeak hitzari erreparatuta deklinatzea hobetsi duela bestelako kasuetan (Google-ren, Calais-en...). Ondorioz, kasu honetan ere berdin jokatzeko proposatu zuen. Bestalde, corpusetako datuek erakusten dute ezen, tradizioa urria bada ere, literaturan hizki hori kontuan hartu gabe deklinatu izan dela. Euskaltzaindiaren Hiztegia bi hitz daude -h letraz amaituak letra horren aurretik bokal bat dutenak, eta hori kontuan hartu gabe deklinatuta ageri dira biak.

Eztabaidan, A. Arejitak azaldu du -h letra kontuan hartuta deklinatuz gero, arriskua dagoela ahoskera bitxiak sustatzeko, nahiz eta idatzirako araua izan eta ez ahozkorako. M. L. Oñederrak aipatu du gerta daitekeela grafiak ahoskera baldintzatzea eta ahoskera desegokiak sustatzea. X. Kintanak gogora ekarri du amaierako -h horiek hizkuntza batzuetan mutuak direla eta beste batzuetan ez, eta, alde horretatik, koherentea dela deklinatzeko ere kontuan hartzea. J. Lakarrak adierazi du euskararen historian ez dela inoiz gertatu -h letra hitz baten amaieran ahoskatzea, eta ezin dela hori eskatu, nahiz eta hizkuntza batzuetan (arabiera) hala ahoskatu; horretan dela desberdina -h letra hitz baten amaieran gerta daitezkeen gainerako kontsonanteen aldean, ahoskatzeko ezintasunean. A. Iñigok adierazi du, -h kontuan hartu gabe deklinatzearen alde egiten bada, beharrezkoa iruditzen zaiola horren berri ohar baten bidez ematea, argi jakinarazi ahal izateko zergatik den -h-ren deklinabidea desberdina, gainerako kontsonanteenaren aldean.

Iritzi-trukearen ondoren, euskaltzainek A eta B aukerak botoetara eramatea era-

baki dute. Emaizta ondokoa izanik: A aukeraren alde botorik ez da egon, B aukeraren alde 12 eta 8 boto zuri egon dira.

Horrenbestez, hau erabaki da: -h letraz amaitzen diren hitzak deklinatzeko, letra hori kontuan ez hartzea eta horren aurreko letraren arabera (bokala edo kontsonantea) deklinatzea. Hau da: *Sarah-k*, *Sarah-ren*; *Allah-k eta abar*. Halaber, erabaki da Exonomastika batzordeak ohar bat idaztea erabaki horren zergatia azaltzeko, eta ohar hori Osoko bilkurara ekartzea, onartua izan dadin, eta araua osorik argitaratu ahal izan dadin.

Bestalde, erabakiaren ondorioz, 165. arauan (*Arabieraren alfabetoan idatzitako izenak euskarara aldatzeko transkripzio-sistema*) dagoen 5. oin-oharra "Hasperenduna da, eta ahoskatu egiten da. Beraz, deklinatzeko orduan, kontsonantez amaitutako hitzak bezala deklina daiteke («j» letraz amaituko balitz bezala). Adibidez, Palestinako (*Al Fatah* erakunde ezaguna (arabieraz, حرتف) honela deklina daiteke: *Fatah(-)ek*, *Fatah(-)eko*, *Fatah(-)en...*" egokitu egin beharko da.

3. Dinastien izenak. Aurkezpena.

Exonomastika batzordeak prestatu duen azken araugaia aurkeztu du A. Mujikak. Adierazi du 2014ko uztaietan erabaki zituela Osoko bilkurak Antzinateko zenbait dinastiaren izenak eta dinastien izenak idazteko irizpideak, baina hori ez dela oraindik argitaratu gainerako dinastiekin batera, arauak gehiegi ez ugaltzarren, arau bakar batean kaleratu nahi delako. Oraingoan, bestelako dinastiak landu ditu batzordeak.

Horrenbestez, 2014an onartutako irizpideei beste bat gehitzea proposatzen da: *etxe* hitza erabiltzea dinastia adierazteko (*Valoisko etxea*, *Habsburgoko etxea*), hala erabiltzen baita Europako hizkuntza askotan eta hala erabili baita euskaraz ere, OEHren adibideetan ikus daitekeen bezala. Dinastia-zerrendari dagokionez, hiru sailetan banatuta aurkeztu da: Bizantziar Inperioko dinastiak (11 dinastia), Europako dinastiak (49 dinastia) eta islamaren eremuko dinastiak (29 dinastia). Nafarroako Erresumako dinastiak kanpoan utzi dira, Nafarroako Erresumako errege-erreginekin egin zen bezala, horiek Onomastika batzordeari baitagozkio.

Aurkeztutako txostenari oharra egiteko epea 2017ko urtarrilaren 23an, astelehen, amaituko da.

4. "Euskaltzaindiaren Hiztegia". Kontsultak egiteko moduen aurkezpena.

Miriam Urkia Hiztegi Batuko lantaldearen burua batzar-aretora sartu da, A. Sagarna Euskaltzaindiaren Hiztegiaren zuzendariarekin batera aurkezpenean parte hartzeko.

Bi-biek *Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta definizioak* aurkeztu dute bileran. Sarreran A. Sagarnak, 1981. urtetik gaur arteko Euskaltzaindiaren Hiztegitzaren ibilbidea azaldu eta gaur aurkeztu den hiztegirainoko bidea erakutsi du. Ondoren, M. Urkiak hiztegiaren ezaugarri nagusiak azaldu ditu. Bilaketa aruntaz gain, bilaketa aurreratuak eskaintzen dituen baliabideak adibideekin erakutsi ditu, bai eta iturriek eskaintzen duten informazio gehigarria azaldu ere. Izan ere, forma baten nondik-norakoak ikus daitezke *Hiztegi Batu Oinarridunean*, eta zuzenean joan daiteke esku arteko forma horrek Euskaltzaindiaren corpusetan dituen agerraldien bila, *Orotariko Euskal Hiztegia, XX. mendeko Euskararen Corpusa* edo *Lexikoaren Behatokia* corpusetara sarbide zuzena eskaintzen baita.

Euskaltzainek eskerrak eman dizkiete A. Sagarna eta M. Urkiari eman dituzten argibideengatik.

5. "Euskal Corpus Onomastikoa". Egindakoa eta aurrera begirako urratsak. Aurkezpena.

Patxi Galé, egitasmoan diharduen teknikaria, batzar-aretora sartu da, P. Salaberri Euskal Corpus Onomastikoa (ECO) egitasmoaren zuzendariarekin batera aurkezpenean parte hartzeko.

P. Salaberrik egitasmoaren sarrera egiteko hitza hartu du eta P. Galé proiektuaren sortzailea izan zela gogorarazi du. Adierazi duenaren arabera, ECO n datu asko daude, sei berme mailaren arabera antolatuta. Hemendik elikatzen da *Euskal Onomastika Datutegia* (EODA), nahiz berme horiek aintzat hartuta dena ez den EODARA igarotzen. Gainera, hori egiteko, lege arazoa dugu batetik, eta hizkuntzarena bestetik: datu hutsak asko dira, baina baita honek edo hark idatzi dituenak ere, eta hauek ez dute beti fidagarritasun maila bera. Koldo Mitxelenak idatzi zituenak, adibidez, aski fidagarriak dira, baina beste batzuek erran dituztenak ez hainbeste.

Bere iritziz, hemen dago etorkizunean, datozen urteotan, Onomastika Batzordeak (OB) egin lezakeen lana. Pittin bat uler dadin, *Orotariko Euskal Hiztegiaren*

(OEH) eta *Euskaltzaindiaren Hiztegiaren* artean dagoen erlazio bera legoke: datuak batetik, eta datu horien tratamendua, hautatzea eta «oneratzea» bestetik. Horretarako, ordea, denbora eta jendea behar da, eta hori dirua da.

OBk, aste honetan egin duen bilkuran, heldu diren urteotan zer egin daitekeen ikusi du. Nahi gabe ere hartu behar dituen lanez gainera, aurten Arabako herri izendegia egin du. Orain Iruñeko kale izendegia berrikusten ari da, eta bada lana. Bestalde, bere ustez, ECO elikatzen jarraitu behar du Euskaltzaindiak, datu asko izan arren, OBn eta Onomastika Zerbitzuan (OZ) gauzak behar bezala egiteko oinarria behar delako, eta hori gero eta gehiago ECON dago. Alegia, nonbaitetik norbaitek txostena, iritzia, eskatzen badu, geure datuetatik abia gaitzke, eta hola egiten dugu, baina normalena datu base on eta osatu batetik abiatzea da, ECOTik. Ondorioz, eta laburbilduz: a) ECO elikatzen jarraitu behar dugu, eta b) gauza gehiago gizarteratu daitezke, baina horretarako, lehenago, «tratamendua» behar dute.

Ondoren P. Galék egitasmoari buruzko xehetasunak eman ditu. Esan duenaren arabera, ECO informazio onomastikoa modu ordenatuan gordetzeko datutegia da, funtsean datu taula multzo batek eratutako egitura konplexu batean oinarrituta. Egitura hori pixka bat azaldu ondoren, ECO egitasmoaren historia laburbildu da, alegia, 1999an hasitako bideak 2005ean hartu zuela *egitasmo* maila eta orduan eman zitziola izen hori. Hasieran, OBren buru zen Andres Iñigo Ariztegi izan zen zuzendaria eta, 2013tik aurrera, P. Salaberrik hartu zuen eginbehar hori. ECOz, eta hartan egindako lanez, euskaltzainen aurrean egin diren aurkezpenen eta datutegia osatzen duten lan nagusien erreferentzia egin da.

Datutegian egin ohi diren lanak izaera desberdinekoak izaten dira, gehitzen diren materialak edota haiekin erdietsi nahi diren helburuak ere desberdinak izaten direlako. Inguruabar horretan, 2016ko abenduaren 8ra arte ECOk jasotzen dituen erregistro kopuruak eman dira aditzera, baita datu horietatik Euskaltzaindiak webgunearen bitartez plazaratzen dituen kopuruak ere (EODA):

Erregistroak	ECO	EOD	%
deiturak	11.531	9.612	83,36
izenak	4.028	3.180	78,95
lekuak	248.317	7.923	3,19

Iragazketa hori egiteko erabiltzen den sistema azaldu da, betiere gutxienez Onomastika batzordeak ontzat emandako izenak, deiturak nahiz toponimoak plazaratzeko, eta ez besterik ezer. Emandako kopuruek datutegiaren tamaina handia dela adierazten dute: adibidez, jasota dauden 1.704.050 era dokumentalak. Hala ere, askoz ere gehiago da falta dena. Batzordeak oinarrizkotzat jotzen dituen material ugari dago oraindik datutegian gehitzeko zain, *Fuentes Documentales Medievales del País Vasco* bildumako 148 liburuki, esate baterako.

Egitasmoaren etorkizunera begira, ideia batzuk aurkeztu dira. Datutegiari ikusgarritasuna ematea egokia izanik ere, tentuz ibili beharra dago plazaratzen den informazioarekin. Alde batetik, plazaratutako datu horien zuzentasunak gutxieneko berme maila bat eduki behar du. Bestetik, egokiagoa da ECO egitasmoaren barruan egindako lanak plazaratzea, beste batzuek egin eta Euskaltzaindiak migratutako datu multzoak plazaratzea baino. Jabetza kontuak ez ezik, erantzukizuna ere badago tartean. Azken urteetan egindako lan batzuek harrera ona izan lezake te ikertzaileen artean eta, oro har, gizartean: lekuen erregistroetatik kartografiara jauzi egiteko aukera, bilduma dokumentalen zerrendak... Azken iradokizun bezala, ECOren sortzeko helburu “handia” ere aipatu da. Azken finean, Onomastika alorrean Akademia batetik zer espero den galdetzea komeni da. Eta ECO n helburu urrun hori argia da: beste hizkuntza batzuetan egin direnen moduko “Euskal Hiztegi Onomastikoa”. XXI. mendeko baliabideak eta beste egitasmo batzuetan lortutako eskarmentua lagun, diseinuari ekin behar litzaioke lehenbailehen. Bukatzeko, ECO datutegian dauden taulak, metatze sistema, datuak, egin daitezkeen bilaketa batzuk eta abar zuzenean datu-basetik erakutsi dira.

Euskaltzainek eskerrak eman dizkiete P. Salaberri eta P. Galéri eman dituzten azalpen eta eskaini dituzten argibideengatik.

6. Esku artekoak.

6.1. Baionako Udalaren eta Euskaltzaindiaren arteko lankidetzaren hitzarmena. Jean-René Etchegaray Baionako auzapezak eta Andres Urrutia euskaltzainburuak sinatu dute hitzarmena Baionan, 2016ko abenduaren 6an. Hitzarmenak 2016-2018 aldia hartzen du.

Zehatz-mehatz, hauek dira 2016. urtean hitzarmenak ahalbidetu dituen egitasmoak: Euskararen Herri Hizkeren Atlasaren aurkezpena; *Erlea* literatura aldizkariaren aurkezpena; XXI. Jagon Jardunaldia; eta *Euskaltzaindiaren Hiztegiaren* aurkezpena (abenduaren 15ean, atzo, egin dena). Honela, Baionako Herriko Etxeak onartzen dio Akademiari euskararen araugintzan eta normalizazioan egiten duen lana, eta erakunde gisa “erreferentziazkoa” dela aitortzen du.

6.2. R. M. Azkue Sariak. Epaimahaikoak izendatzea. Zuzendaritzak, Literatura Ikerketa batzordea entzun ondoren, egiten duen proposamena, 2016ko abenduaren 13an eginiko bilkuran erabakitakoaren arabera:

A. maila:

- Igone Etxebarria.
- Manu Lopez Gaseni.
- Miren Billelabeitia.

B. Maila:

- Yolanda Arrieta.
- Amaia Jauregizar.
- Patxi Zubizarreta.

Zuzendaritzak eginiko proposamena berretsi du Osoko bilkurak.

6.3. Gaur banatuko den liburua. Juan Manuel Etxebarria euskaltzain urgazlearen eta Deustuko Unibertsitateko irakasle emerituaren *Gorbeia inguruko etno-ipuak eta esaundak II* (IKER-32), Deustuko Unibertsitatearen eta Euskaltzaindiaren lan-kidetza-hitzarmenaren inguruabarrean argitaratu dena.

6.4. Hurrengo bilkurak. Ondoko hauek izango dira hurrengo bilkurak:

- Abenduaren 19an, astelehenean, Bilbon, Sabino Arana Fundazioaren egoitzan, euskarak gazteen unibertsoan daukan tokia aztertzeko jardunaldia antolatu dute Sabino Arana Fundazioak eta Euskaltzaindiak. Bertan, Jone Miren Hernández EHuko irakasleak Eusko Jaurlaritzako Euskararen

Aholku Batzordeak eginiko *Gu gazteok* ikerlanaren emaitzak aurkeztuko ditu. Irakaslearekin batera parte hartuko du Kike Amonarriz soziolinguista eta EiTBko aurkezleak.

- Abenduaren 20an, Donostian, Luis Villasante Euskararen Ikergunean *Donostia eta Europako hizkuntzak perspektiba soziohistorikotik* aztertzeko mintegia egingo da. Mintegia “Donostia 2016, Europako Kultur Hiriburua” proiektuaren barnean antolaturiko jardunaldia da. Egitaraua Euskaltzaindiaren webgunean dago. Interesa edukiz gero, izena ematea komeni da, besteak beste leku arazoak ekiditeko.
- Euskarazko Tesien Koldo Mitxelena V. Sariak banatzeko ekitaldia. 2017ko urtarrilaren 10ean egingo da Bilbon, Euskal Herriko Unibertsitatearen Bizkaia Aretoan. Idazkaritzak gonbita eskuratuko die euskaltzain guztiei.

7. Azken ordukoak.

7.1. Patxi Zabaleta euskaltzainaren eskaria. Osoko bilkuretako bilera-deiak bidualtzen direnean, Idazkaritzak ekarpenak egiteko aldia irekia duten gaiak eta epeak gogoraraztea eskatu du. Hala egitea hobetsi da Osoko bilkuran.

Eta beste aztergairik ez dela, 13:40 direnean Osoko bilkura bukatutzat eman da.

Andres Urrutia Badiola,
Euskaltzainburua

Xabier Kintana Urriaga,
Idazkaria